

Phê phán

Muốn phê phán một việc chúng ta phải suy xét kỹ càng, rồi phê bình xem thực chất thế nào? Tốt xấu ra sao để đi đến phân định rõ rệt trung thực.

Khi bác sĩ danh tiếng Roux còn là một sinh viên làm việc với bác sĩ Duclaux. Một lần bác sĩ Duclaux đưa cho Roux một ít bột trắng đem đi phân chất tại phòng thí nghiệm. Chỉ một lát, anh chàng sinh viên tươi cười nói với bác sĩ: - Thưa bác sĩ tôi cho đây là chất sulfate de cuivre.

- Anh cần thí nghiệm lại.

Chỉ một lát, Roux trở ra nói với bác sĩ với giọng chậm rãi:- thưa bác sĩ tôi nghĩ đây là chất sulfate de cuivre.

-Anh nên cẩn thận làm thí nghiệm lại.

Sau hai giờ, Roux trở ra với vẻ mặt hậm hực: - Thưa bác sĩ đây đúng là chất sulfate de cuivre.

- Anh nói đúng, bác sĩ tiếp đây là chất sulfate de cuivre. Anh phải nhớ rằng: với hóa học, không có vấn đề "tưởng", "cho rằng" mà phải "biết rõ" chắc chắn.

Trên bình diện khoa học, chúng ta có thể dựa vào những nguyên tắc, những luật định, những phản ứng để đoán chắc sự phê phán của mình là đúng. Nhưng trên bình diện con người, phần lớn chúng ta phê phán một cách mơ hồ: tưởng rằng...nghĩ rằng...có thể là...chúng ta thường phê phán theo kiểu "con lợn có béo thì lòng mới ngon".

Giàu thì nhà cửa khang trang

Đức thời thân thể khang an, rạng ngời

Lòng mà khinh khoát thành thơ

Rồi ta sẽ thấy hình hài tốt tươi.

Nên "chọn mặt gởi vàng". Đến khi vàng mất mới hối ôi cái mặt:

Bề ngoài thơn thớt nói cười

Mà trong nham hiểm giết người không dao.

Thôi chúng ta phê phán theo lý, luật:

Hai người đánh lộn gây rối trật tự an ninh, hai nước đánh nhau mưu tìm hòa bình. Lấy của ai vật gì bị gọi là đũa ăn cắp, lấy cả nước người khác được xưng là đấng anh hùng. Giết một người là kẻ sát nhân, giết hàng ngàn người là kẻ chiến thắng. Được làm vua, hoan hô cách mạng thành công. Thua làm giặc, đả đảo phe phái phản loạn. Luật phải được cải tổ, chính sách phải được xem xét lại. Lời phê phán hữu hiệu là lời phê phán của luật sư, của quan tòa, của những nhà làm luật và thi hành luật. Có một điểm khôi hài những người phê phán lại bị người ta phê phán và kết án kẻ có quyền kết án. Đố biết ai phải ai trái. Thôi thì đủ trò lố lăng: hạ bệ, khôi phục danh dự, suy tôn, xét lại những kẻ xét lại, v...v...

Thôi chúng ta phê phán theo lương tâm

Hai đứa bé vừa bẻ trộm ổi bên nhà hàng xóm ngồi ăn ngon lành.

-Ăn ổi ngon thật nhưng lương tâm tao cắn rứt quá.

-Ồi bày đặt, ăn nhằm gì mấy trái ổi, người ta có cả vườn mà.

-Tao cũng nghĩ vậy nên lương tâm tao trách móc tại sao hái ít vậy.

Vào một đêm đông giá buốt. trên một con đường vắng. Một tên cướp đã chặn một người đi đường cướp hết tiền bạc và luôn cả bộ áo ấm nữa. Người bị cướp run rẩy trách móc:

-Anh thật vô lương tâm, anh đã lấy hết tiền bạc của tôi lại còn lột cả quần áo của tôi, để tôi phải lạnh lẽo thế này.

-Này anh đừng phê phán khặc khe như vậy. Gặp tên cướp vô lương tâm khác nó lấy hết lại còn cho anh một con dao để khỏi phải nói nhiều lời, tôi để cho anh về với vợ con là tốt lắm rồi, là có lương tâm đấy.

Đã là người, có trí óc tất phải biết phê phán. Ta phê phán người và người phê phán ta. Như đã luận ở trên, chúng ta không bàn đến vấn đề phải trái, đúng đắn hay sai lầm. Chúng tôi muốn nói đến cái động cơ thúc đẩy ta phê phán. Có hai động cơ chính là ganh ghét và yêu thương.

+ Bởi lòng ganh ghét mà phê phán: trí óc ta, đôi mắt ta được bao trùm bằng một chất xám để nhìn vật sáng cũng thành vật xám và vật xám thành vật xám đậm hơn. Bởi lòng ganh ghét, chúng ta nghi ngờ điều tốt nơi người và nhìn điều xấu nơi người dưới... kính khuếch đại để dễ bề kết tội, dễ bề lên án.

Chúa Giê-su dạy rằng: " Các người đừng đoán xét ai để mình khỏi bị đoán xét. Vì các người đoán xét người ta thế nào, thì họ cũng đoán xét lại thế ấy, các người lường cho người ta mực nào, thì họ cũng lường lại cho mực ấy" (Ma-thi-ơ 7:1,2). Đoán xét qua, đoán xét lại. Phê phán lẫn nhau trong ganh ghét, thì Gia-cơ khẳng định hậu quả rằng: "

Nhưng nếu anh em có sự ghe tuông cay đắng và sự tranh cạnh trong lòng mình,...thì ở đó có sự lộn lạo và đủ mọi thứ ác" (Gia-cơ 3:14,16)

+ Bởi lòng yêu thương mà phê phán: Trí óc ta, đôi mắt ta được bao trùm bằng một chất màu hồng, để nhìn vật sáng càng sáng hơn, và vật xám càng bớt xám đi. Chúng ta phê phán như một lương y với bệnh nhân, nhận định rõ những phần kháng kiện trong cơ thể. Tìm thật đúng những phần hư hỏng trong con người rồi tìm phương trị liệu để kháng kiện toàn thân. Bởi lòng yêu thương, lời phê phán của ta là lời xây dựng, là lời đáng nói "Hãy nói một vài lời lành giúp ơn cho và có ích lợi cho kẻ nghe đến" (Ê-phê-sô 4:29)

Trong câu chuyện "người con trai hoang đàng" mà Chúa Giê-su kể (Lu-ca 15: 11-32), người anh bởi lòng ghen ghét mà phê phán: "Đứa đã ăn hết gia tài của cha với phường điếm đĩ rồi trở về" (câu 30)

Người cha bởi lòng yêu thương phê phán: "Con ta đây đã chết mà bây giờ lại sống, đã mất mà bây giờ lại thấy được" (câu 24).

Nếu không có lòng yêu thương mà muốn phê phán thì “tiên trách kỷ, hậu trách bỉ” mới khá được.